

DOI: 10.31648/kpp.11705

Katarzyna Pruszkiewicz-Słowińska

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

ORCID: 0000-0001-8441-0143

katarzyna.slowinska@uwm.edu.pl

Izolowanie dziecka przez jednego z rodziców od kontaktu z drugim rodzicem – kilka uwag na gruncie prawa karnego

Zagadnienie kryminalizacji alienacji rodzicielskiej od wielu lat jest przedmiotem wielu dyskusji i opracowań naukowych. Płyne z nich często wnioski, że penalizacja zachowania polegającego na izolacji dziecka od kontaktu z drugim rodzicem jest niezbędna, a zmiany w tym zakresie w Kodeksie karnym są potrzebne, bowiem jej skutki są daleko idące – zagrażają przede wszystkim dobru dziecka. Pojawiają się także postulaty, aby nie wprowadzać zmian, a także z rozwagą posługiwać się samym pojęciem.

Na wstępie warto zauważyć, że nie ma definicji ustawowej zwrotu „dobro dziecka”. Zgodnie z postanowieniem Sądu Najwyższego z 24 listopada 2016 r. „wypełnienie jego znaczenia powinno być dokonywane w konkretnych okolicznościach faktycznych zwłaszcza, jeżeli wskazują na zaistnienie sytuacji, w jakiej znalazło się dziecko, wymagającej ingerencji ze strony innych podmiotów, w tym także sądu. Wyszczególnić należy uprawnienie do ochrony życia i zdrowia oraz wszelkich działań ze strony innych, które powinny zapewnić warunki do spokoju, prawidłowego, niezakłóconego rozwoju, poszanowania godności i udziału w procesie decydowania o jego sytuacji oraz zaznaczyć, że jest to zbiór niewyczerpany”. W doktrynie wskazuje się na to, że pojęcie dobra dziecka jest pojęciem złożonym, gdyż dotyczy sfery jego spraw osobistych m.in. rozwoju fizycznego i duchowego, odpowiedniego kształcenia i wychowania oraz przygotowania do dorosłego życia. Nadto trzeba podkreślić, że ma ono wyraźny wymiar materialny, ponieważ polega na konieczności zapewnienia dziecku środków do życia i realizacji celów o charakterze osobistym¹.

¹Postanowienie SN z 11 lutego 1997 r., sygn. akt II CKN 90/96, niepubl.

W kontekście regulacji prawnych dotyczących rozstania rodziców niewątpliwie kluczowe znaczenie ma dobrostan psychiczny dziecka. Proces ten – od rozpadu dotychczasowej relacji między rodzicami po ukształtowanie nowych stosunków – wiąże się często z ryzykiem osłabienia poczucia bezpieczeństwa u dziecka, rodzenia się poczucia winy oraz wewnętrznego konfliktu między świadomością sporu a potrzebą utrzymywania kontaktu i otrzymywania wsparcia od obojga rodziców².

Jak słusznie wskazał Sąd Okręgowy w Jeleniej Górze w postanowieniu z 3 listopada 2022 r., „konieczna jest dbałość rodziców o zachowanie u dziecka pozytywnego, pełnego dobrych intencji obrazu drugiego opiekuna. (...) Dziecko nie potrafi jeszcze walczyć o swoje prawa, o właściwą postawę wobec niego. Wobec tego należy własne pragnienia, potrzeby, emocje traktować jako drugorzędne oddając tym samym szacunek dla rozwoju i potrzeb kształtującego się człowieka”³.

Analizując problematykę izolowania dziecka przez jednego z rodziców od kontaktu z drugim rodzicem, trzeba zaznaczyć, że anglojęzyczne pojęcie *parental alienation syndrome* (PAS) zostało wprowadzone przez amerykańskiego psychiatrę dziecięcego Richarda Gardnera w 1985 r. i odnosiło się do sporów o opiekę nad dzieckiem towarzyszących rozstaniu rodziców. Autor ten podkreślał, że PAS należy jednoznacznie rozróżniać od przypadków rzeczywistego znęcania się nad dzieckiem czy jego zaniebywania, w których negatywna postawa dziecka wobec jednego z rodziców znajduje pełne uzasadnienie⁴. Nie można w tym miejscu pominąć, że Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego zwraca uwagę na ryzyko szeregu możliwych negatywnych skutków stosowania w procesie psychoterapeutycznym oraz orzecznictwie psychiatrycznym i psychologicznym pojęcia syndromu alienacji rodzicielskiej (PAS), alienacji rodzicielskiej (PA), zespołu Gardnera oraz podobnych pojęć i terminów. W 2018 r. Europejskie Stowarzyszenie Psychoterapii (ang. *European Association of Psychotherapy* – EAP) odradziło stosowanie pojęcia alienacji rodzicielskiej w praktyce psychoterapeutycznej, wskazując na ryzyko bagatelizowania przemocy domowej i wiktymizacji jej ofiar. W 2020 r. Światowa Organizacja Zdrowia nie uwzględniła tego pojęcia w ICD-11 (Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych, wersja 11) z powodu braku dostatecznych dowodów naukowych, a w 2021 r. GREVIO (ang. *Istanbul Convention Action against violence against women and domestic violence*) zaleciło Polsce odejście od tej koncepcji, podkreślając, że jej użycie może prowadzić do obarczania matek winą za złe relacje ojców z dziećmi mimo zgłaszanych przypadków przemocy. Jednocześnie trzeba podkreślić, że Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego wskazał, iż „nie można pomijać sytuacji, w których rodzic sprawujący bezpośrednią opiekę nad dzieckiem będzie wykazywał działania zmierzające do utrudnienia, a nawet uniemożliwienia kontaktu dziecka z drugim z rodziców w imię

² P. Gluza, *Zespół oddzielenia od jednego z rodziców (alienacji rodzicielskiej)*, [w:] P. Gluza, Z. Kołakowska-Halbersztadt, M. Tański, *Dziecko w rozstaniu rodziców*, 2013, Lex.

³ Postanowienie SO w Jeleniej Górze z 3 listopada 2022 r., sygn. akt II Ca 425/22, Lex nr 3616333.

⁴ I. Namysłowska, J. Heitzman, A. Siewierska, *Zespół Gardnera – zespół oddzielenia od drugoplanowego opiekuna (PAS). Rozpoznanie czy rzeczywistość rodzinna?*, „Psychiatria Polska” 2009, t. XLIII, nr 1, s. 5–6.

partykularnych celów, co może nosić znamiona przemocy emocjonalnej wobec dziecka, negatywnie wpływającej na jego rozwój psychiczny”⁵.

Autorzy Janet R. Johnston i Matthew J. Sullivan podkreślają, że alienacja rodzicielska najczęściej rozpatrywana jest w kontekście rozwodu bądź rozpadu relacji rodziców wspólnego dziecka⁶. Według Joanny Hetman-Krajewskiej to w ostatnich czasach niestety modne pojęcie. Jednocześnie nie ma ono odpowiednika przy relacjach dziecka z innymi osobami bliskimi, nawet z dziadkami, „co podkreśla znaczenie więzi z rodzicem jako fundamentalnej dla dziecka potrzeby bliskości i poczucia przynależności”. Pojęcie „alienacja rodzicielska” funkcjonuje w literaturze w dwóch podstawowych znaczeniach jako:

- proces, w którym główny opiekun dziecka (najczęściej jeden z rodziców, rzadziej inna osoba – określana jako rodzic alienujący bądź alienator) świadomie lub nieświadomie przyjmuje postawy i podejmuje działania prowadzące do zaburzenia relacji między dzieckiem a drugim rodzicem (rodzicem alienowanym) bądź nawet obojgiem rodziców; z tego względu psychologowie traktują alienację rodzicielską jako formę przemocy psychicznej,
- skutek działań alienatora, polegający na ukształtowaniu u dziecka negatywnego obrazu jednego z rodziców (ewentualnie obojga) oraz na wywołaniu w nim wrogości lub niechętnego nastawienia, wobec tego rodzica⁷.

Dariusz Szenkowski wyróżnia dwie główne przyczyny alienacji rodzicielskiej w Polsce. Pierwsza z nich ma charakter osobowy i wiąże się z niedojrzałością oraz dysfunkcją rodzicielską, których źródłem mogą być zaburzenia emocjonalne bądź psychiczne. Rodzice dopuszczający się takich działań stosują wobec dziecka oraz drugiego rodzica (a niekiedy także członków jego rodziny) przemoc psychiczną i emocjonalną. U podstaw tego zjawiska mogą leżeć zarówno silne negatywne emocje wobec drugiego rodzica, jak i potencjalne korzyści wynikające z pozycji prawnej rodzica, któremu sąd powierzył wykonywanie władzy rodzicielskiej przy jednoczesnym jej ograniczeniu w stosunku do drugiego. Drugą i według tego autora istotniejszą przyczyną alienacji rodzicielskiej jest system prawny, którego obecne rozwiązania sprzyjają powstawaniu i utrwalaniu tego zjawiska. Autor wskazuje na prawny aspekt wadliwego prawa rodzinnego przejawiający się w fikcji prawnej postępowania w przedmiocie egzekucji kontaktów. Postępowanie to jest dwuetapowe i aby skutecznie wyegzekwować kontakty rodzica z dzieckiem poprzez karę finansową, często trzeba czekać ponad 3 lata⁸. Warto dodać w tym miejscu, że kluczową rolę w sprawach małoletnich dzieci odgrywa

⁵ Stanowisko Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego dotyczące korzystania z pojęcia zespołu alienacji rodzicielskiej, https://psychiatria.org.pl/news,tekst,499,stanowisko_polskiego_towarzystwa_psychiatrycznego_dotyczace_korzystania_z_pojecia_zespołu_alienacji_rodzicielskiej (data dostępu: 19.08.2025).

⁶ J.R. Johnston, M.J. Sullivan, *Parental alienation: in search of common ground for a more differentiated theory*, „Family Court Review” 2020, nr 58(2), s. 270–292.

⁷ J. Hetman-Krajewska, *Alienacja rodzicielska*, [w:] eadem, *Kontakty z dzieckiem. Jak regulować, jak egzekwować? Poradnik praktyczny*, 2022, Lex.

⁸ D. Szenkowski, *Wpływ alienacji rodzicielskiej na kondycję psychiczną dzieci i młodzieży w Polsce w sytuacji rozpadu rodziny*, „Forum Polityki Kryminalnej” 2021, vol. 2, s. 6–7.

czas, którego nie da się ani cofnąć, ani zatrzymać. Z punktu widzenia dobra dziecka ważniejsza dla dziecka nie jest sprawa ostatnia, lecz pierwsza sprawa sądowa, gdy spór między rodzicami nie osiągnął jeszcze takiego stopnia intensywności, który czyniłby go niemożliwym do przezwyciężenia.

W literaturze wśród działań podejmowanych przez rodzica-alienatora przeciwko drugiemu rodzicowi wymienia się m.in.:

- 1) działania o charakterze faktycznym – rodzic stosuje praktyki codzienne, które w efekcie prowadzą do ograniczenia lub uniemożliwienia kontaktów. Działania te są szczególnie trudne do uchwycenia i udowodnienia, ponieważ na pierwszy rzut oka mogą wyglądać na neutralne lub uzasadnione. Z perspektywy sądowej istotne jest więc badanie ich powtarzalności, celowości oraz wpływu na relację dziecka z drugim rodzicem:
 - organizacja czasu swojego bądź dziecka w taki sposób, by realizacja kontaktów dziecka z drugim rodzicem była niemożliwa albo utrudniona (np. zapisanie dziecka na zajęcia dodatkowe w tym dniu, kiedy przypada kontakt z drugim rodzicem),
 - powoływanie się na stan zdrowia, w tym zdrowia psychicznego, swojego bądź dziecka (np. twierdzenia, że dziecko jest chore; twierdzenia, że dziecko nie chce widzieć się z drugim rodzicem),
 - niewyrażanie zgody na zamiany terminów kontaktów bądź „odrabianie” niezrealizowanych kontaktów,
 - utrudnianie bądź uniemożliwianie drugiemu rodzicowi dostępu do dziecka (przeprowadzka do innego miasta, niewpuszczanie do miejsca stałego pobytu dziecka, nieujawnianie adresu stałego pobytu bądź placówki opiekuńczo-wychowawczej czy edukacyjnej dziecka);
- 2) działania o charakterze psychologicznym – działania te powodują, że dziecko uczestniczy w konflikcie między rodzicami, mimo że samo ich rozstanie jest dla niego sytuacją trudną i stresującą:
 - manipulowanie emocjami dziecka przez: wywoływanie w dziecku strachu wobec drugiego rodzica i/lub członków jego rodziny, budowaniu w dziecku przekonania, że drugi rodzic nie darzy go miłością, angażowanie dziecka w konflikt dorosłych, w tym nakłanianie dziecka do wzięcia strony rodzica-alienatora (konflikt lojalności),
 - zniechęcanie dziecka do kontaktów z drugim rodzicem przez proponowanie mu innych atrakcyjnych form spędzania czasu bądź innych gratyfikacji,
 - okazywanie niezadowolenia z powodu realizacji przez dziecko kontaktów z drugim rodzicem,
 - przekazywanie dziecku negatywnych informacji na temat drugiego rodzica bądź członków jego rodziny;
- 3) działania o charakterze prawnym – działania te powodują, że rodzic nie tylko zostaje bezprawnie pozbawiony kontaktu ze swoim dzieckiem, ale także żyje

w ciągłym stresie, że będzie musiał stawiać się na wezwania różnych instytucji i wyjaśniać sytuacje, które nie miały miejsca:

- bezzasadne wszczynanie postępowań sądowych przeciwko drugiemu rodzicowi (np. sprawy o alimenty, o kontakty, o ograniczenie bądź odebranie władzy rodzicielskiej, o rozstrzygnięcie o istotnych sprawach dziecka),
- bezzasadne składanie zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa przez drugiego rodzica,
- bezzasadne angażowanie w konflikt szereg instytucji, zawiadamianie różnych służb bądź podmiotów o nieprawidłowościach związanych z funkcjonowaniem drugiego rodzica (np. policji, opieki społecznej, aparatu skarbowego, ZUS, Państwowej Inspekcji Pracy, sanepidu, pracodawcy, kontrahentów)⁹.

Na gruncie niniejszych rozważań konieczne jest wskazanie przykładowych sytuacji, polegającej na izolowaniu dziecka przez jednego z rodziców od kontaktu z drugim rodzicem.

W jednej ze spraw o ustalenie, czy dobro dziecka jest zagrożone i wydanie zarządzeń opiekuńczych wobec małoletniej oraz o zmianę kontaktów ustalonych dla ojca z małoletnią (sygn. akt III Nsm 180/15), rozpoznawanej przez Sąd Rejonowy w Kępnie III Wydział Rodzinny i Nieletnich, sąd uznał, że zachowania matki, polegające na alienowaniu ojca z życia dziecka, zagrażają dobru ich małoletniej córki. Postępowanie zostało wszczęte z urzędu na skutek zawiadomienia/wniosku dyrektora szkoły podstawowej o wgląd w sytuację rodziny małoletniej. Wyrokiem rozwodowym powierzono wykonywanie władzy rodzicielskiej matce, pozostawiając ojcu prawo współdecydowania o istotnych sprawach dziecka oraz szeroki zakres kontaktów. Po rozwodzie matka zaczęła utrudniać realizację kontaktów dziecka z ojcem i rodziną ojca. Początkowo kontakty były realizowane, potem jednak ustały całkowicie. Matka tłumaczyła to stanami lękowymi dziecka powstałymi na skutek zastraszaniem dziecka przez ojca i dziadków. Jednocześnie Prokurator Rejonowy w Kępnie odmówił wszczęcia dochodzenia w sprawie dotyczącej zawiadomienia o fizycznym i psychicznym znęcaniu się przez ojca i dziadków nad małoletnią poprzez bicie, zastraszanie, zmuszanie do mówienia prawdy przed sądem, nagrywanie wypowiedzi małoletniej i ośmieszanie matki małoletniej oraz jej rodziców wobec braku znamion czynu zabronionego.

Matka przeprowadziła się wraz z dzieckiem do innego miasta, nie konsultując tego z ojcem. W nowym miejscu zamieszkania również nie umożliwiała wykonywania kontaktów, mimo prób podejmowanych przez ojca.

W toku sprawy zgromadzono obszernie dowody: m.in. dokumenty z wcześniejszych postępowań rodzinnych i karnych, opinie biegłych z OZSS, zeznania świadków, sprawozdania kuratorów oraz informacje ze szkół i poradni psychologiczno-pedagogicznych. Z ustaleń wynikało, że dziecko rozwija się prawidłowo, osiąga dobre wyniki w nauce i nie sprawia problemów wychowawczych. Jednak relacja z ojcem została

⁹J. Hetman-Krajewska, *Alienacja rodzicielska...*

zerwana wskutek działań matki, która konsekwentnie dążyła do eliminowania ojca z życia dziecka. Opinia biegłych powołanych w sprawie wskazywała, że dziecko jest silnie związane emocjonalnie z matką i identyfikuje się z jej negatywnym nastawieniem wobec ojca. Biegli ocenili, że taka postawa jest konsekwencją długotrwałego konfliktu między rodzicami oraz braku współpracy wychowawczej. Wskazali też, że dla prawidłowego rozwoju dziewczynki konieczne jest odbudowanie więzi z ojcem. Na tej podstawie Sąd Rejonowy w Kępnie uznał, że eliminowanie jednego z rodziców z życia dziecka stanowi naruszenie jego dobra. Z okoliczności sprawy wynikało, że dziecko jest manipulowane w szczególności przez matkę. Analizowane orzeczenie jest jednym z nielicznych w polskim sądownictwie, w którym sąd wprost wskazał, że alienacja rodzicielska stanowi formę przemocy wobec dziecka i realne zagrożenie jego dobra. W tym miejscu wskazać trzeba, że sąd podkreślił, że zgodnie z art. 97 § 1 i 2 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego¹⁰ oboje rodzice zobowiązani są do współdziałania w wykonywaniu władzy rodzicielskiej, a w przypadku braku porozumienia w istotnych sprawach dziecka – rozstrzyga sąd opiekuńczy. Nadto przepis art. 113 § 1 i 2 k.r.o. przyznaje dziecku i rodzicom prawo i obowiązek utrzymywania kontaktów, obejmujących zarówno wspólne spędzanie czasu, jak i komunikację na odległość.

W analizowanej sprawie sąd odwołał się także do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, zgodnie z którym zerwanie więzi dziecka z jednym z rodziców stanowi naruszenie prawa do życia rodzinnego chronionego art. 8 Europejskiej konwencji praw człowieka. Wskazano również na stanowisko Komisji do Spraw Petycji Sejmu RP (dezyderat nr 4/2016), która uznała alienację rodzicielską za formę przemocy wobec dziecka. W realiach sprawy sąd stwierdził, że matka jako główny opiekun dziecka ma obowiązek wspierać relacje dziecka z ojcem i nie może utrudniać kontaktów wynikających z prawomocnego orzeczenia. Jej działania – zamierzone, a przy tym perfidne i wyrachowane – zmierzały do eliminacji ojca i jego rodziny z życia dziecka. W związku z powyższym sąd postanowił ograniczyć matce wykonywanie władzy nad małoletnią przez ustanowienie stałego nadzoru kuratora sądowego, zobowiązując kuratora do składania sprawozdań z nadzoru raz w miesiącu; jednocześnie zobowiązał matkę do przygotowania małoletniej do bezzwłocznego wznowienia kontaktów z ojcem, a ojca do zachowania spokoju podczas realizacji kontaktów z dzieckiem, zaprzestania wypytywania dziecka oraz nagrywania dziecka wbrew jego woli a w szczególności bezwzględnego zaniechania dyskredytowania matki w obecności córki¹¹.

Przenosząc się na grunt prawa karnego i odpowiedzialności karnej za czyn polegający na izolowaniu dziecka od kontaktu z drugim rodzicem, warto wskazać, że obecny stan prawny nie penalizuje wprost zjawiska alienacji rodzicielskiej. Jednak należy wskazać, że utrudnianie kontaktów z dzieckiem jest w Polsce realnym problemem. Opublikowano w tym zakresie projekty zmian Kodeksu karnego, m.in. projekt rządowy

¹⁰ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 2809 z późn. zm.), dalej jako k.r.o.

¹¹ Postanowienie SR w Kępnie z 31 października 2017 r., sygn. akt III Nsm 180/15, Lex nr 2516290.

z 2019 r., który uległ dyskontynuacji w związku z końcem VIII kadencji Sejmu (druk sejmowy nr 3254) oraz projekt obywatelski wniesiony do Senatu X kadencji w dniu 4 lutego 2020 r. (druk nr 63¹²).

Joanna Zajączkowska-Burtowy i Michał Burtowy podają, że „argumentem wspierającym uzasadnienie wprowadzenia uregulowań prawnych dotyczących alienacji rodzicielskiej może być oczywiście »powaga sytuacji«, czyli rosnąca w ostatnich latach skala zjawiska przeciwdziałania wykonywaniu przez osoby uprawnione kontaktów z małoletnimi, czy też sprawowania pieczy naprzemiennej – aż do osiągnięcia przez to negatywne zjawisko statusu poważnego problemu społecznego”. Nadto jeżeli dodatkowo uwzględni się rozmiar i intensywność szkód wynikających z frustracji oraz poczucia bezradności osób pozbawionych kontaktów z dzieckiem należy uznać, że mamy do czynienia z działaniami o szkodliwości społecznej wykraczającej, a czasem znacznie przekraczającej, poziom znikomy¹³.

W obowiązującym stanie prawnym rodzice alienowani próbują inicjować postępowanie karne składając zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa z art. 207 Kodeksu karnego¹⁴ (znęcanie się, jednak w praktyce skuteczność takich zgłoszeń jest niska, oraz art. 211 k.k. (uprowadzenie małoletniego lub osoby nieporadnej)), w sytuacji gdy rodzic uniemożliwia spotkania z drugim rodzicem niezgodnie z orzeczeniem sądu.

Na gruncie spraw karnych znamieny jest wyrok Sądu Rejonowego II Wydziału Karnego w Grodzisku Wielkopolskim z 6 lipca 2022 r., sygn. akt II K 286/18, w którym sąd uznał oskarżoną winną tego, że w okresie od 7 kwietnia 2017 r. do 11 lipca 2018 r. znęcała się psychicznie nad osobą pozostającą w stosunku zależności – byłym mężem – w ten sposób, że bez powodu udaremniała i utrudniała mu kontakty z ich małoletnią córką, które określone zostały przez sąd okręgowy w wyroku rozwodowym, a nadto wynikały z ugody sądowej zawartej przez oskarżoną z ojcem dziecka przed sądem rejonowym, i na podstawie art. 207 § 1 k.k. wymierzył jej karę 4 miesięcy pozbawienia wolności, której wykonanie zawiesił na okres 2 lat próby. Jednocześnie oddał oskarżoną w okresie próby pod dozór kuratora sądowego¹⁵.

Nadto w orzecznictwie sądów cywilnych, które samodzielnie ustalają fakt popełnienia „ciężkiego przestępstwa”, rozstrzygnięto już, że wyczerpuje znamiona przestępstwa znęcania się (art. 207 § 1 k.k.) nad ojcem dziecka zachowanie matki, która w sposób uporczywy i złośliwy ogranicza kontakt z małoletnim dzieckiem, wykorzystując swą mocniejszą pozycję, wynikającą z tego, że dziecko pozostawało pod jej bezpośrednią opieką i mogła w ten sposób dowolny i często naganny decydować o tym, czy i kiedy zgodzi się na jego spotkanie z ojcem. W rzeczonyj sprawie zachowanie matki dziecka było podyktowane chęcią sprawienia przykrości mężowi, wyrazem zademonstrowania swej siły, przewagi wynikającej z faktu, że miejsce pobytu dziecka zostało ustalone przy

¹² J. Zajączkowska-Burtowy, M. Burtowy, *O kryminalizacji tzw. alienacji rodzicielskiej*, „Prokuratura i Prawo” 2020, nr 4–5, s. 117.

¹³ Ibidem, s. 122.

¹⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 383), dalej jako k.k.

¹⁵ Wyrok SR w Grodzisku Wielkopolskim z 6 lipca 2022 r., sygn. akt II K 286/18, niepubl.

matce, poczucia pewnej bezkarności i konieczności podporządkowania męża jej woli. Sąd uznał, że działała ona z zamiarem bezpośrednim, w sposób rozmyślny wykorzystując najsłabsze z punktu widzenia celów, jakie chciała osiągnąć, cechy osobowości ojca, tj. jego niespełnioną miłość do dziecka oraz niezaspokojone pragnienie kontaktu z nim. Ostentacyjnie lekceważyła jego potrzeby, poniżała i upokarzała go, także przed sąsiadami. Straszyla rozwodem, którego on nie chciał, gdyż kochał żonę i córkę. Spotkania z dzieckiem były organizowane w taki sposób, aby mężczyzna odczuwał dotkliwy stres i upokorzenie. Odbywały się one poza domem, często na drodze, po długich oczekiwaniach na spotkanie z dzieckiem, niekiedy bezowocnych¹⁶.

Dodatkowo w sprawie rozpoznawanej przez Sąd Rejonowy w Łomży, sygn. akt II K 925/14 oskarżonemu postawiono zarzut z art. 211 k.k. Po rozwodzie rodziców małoletniego ustalono jego miejsce pobytu przy matce oraz przyznano ojcu prawo do kontaktów. Początkowo były one realizowane, lecz w czerwcu 2014 r., po przejęciu dziecka na czasowe kontakty, ojciec nie zwrócił syna matce w terminie. Tłumaczył swoje zachowanie rzekomymi obrażeniami dziecka (siniaki, zadrapania na jego ciele), które miały wskazywać na stosowanie przemocy przez matkę. Przeprowadzone w tej sprawie postępowanie dowodowe pozwoliło na stwierdzenie, że faktycznie w momencie badania przez biegłego z zakresu medycyny sądowej ujawnione zostały na ciele dziecka drobne urazy w postaci guza na czole, zadrapań i siniaków, które w ocenie badającego mogły powstać kilka dni wstecz bez ustosunkowania się jednoznacznie do mechanizmów ich powstania. Postanowieniem Prokuratury Rejonowej w Łomży stwierdzono, że nie ma podstaw do wiązania tych obrażeń z jakimkolwiek umyślnym działaniem matki dziecka.

Mimo wydanych przez sąd nakazów oddania dziecka i zawieszenia ojcu władzy rodzicielskiej ukrywał się on wraz z synem, zmieniając miejsce pobytu i uniemożliwiając matce jakiegokolwiek kontakt z dzieckiem. Zachowanie ojca skutkowało całkowitym odcięciem dziecka od drugiego rodzica, uniemożliwieniem realizacji orzeczonych kontaktów, ukształtowaniem w dziecku negatywnego obrazu matki poprzez powtarzanie zarzutów o rzekome stosowanie przemocy. Oskarżony swoim zachowaniem przede wszystkim wyrządził prawdopodobnie nieodwracalne szkody w psychice swojego dziecka, pozbawiając go na tak długi okres kontaktów z matką. Wobec powyższego Sąd Rejonowy w Łomży uznał oskarżonego winnym tego, że w okresie od 7 sierpnia 2014 r. do 11 grudnia 2014 r., mimo prawomocnego zawieszenia mu władzy rodzicielskiej, zatrzymał małoletniego syna wbrew woli osoby powołanej do opieki nad nim – matki, tj. czynu z art. 211 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. i za jego popełnienie wymierzył mu karę 1 roku i 2 miesięcy pozbawienia wolności, którą warunkowo zawiesił na okres próby 4 lat, oddając go w tym okresie pod dozór kuratora. Nadto zobowiązał oskarżonego do powstrzymywania kontaktów z pokrzywdzonym synem osobiście, jak też za pomocą

¹⁶ Wyrok SN z 23 marca 2016 r., sygn. akt III CSK 80/15, OSNC 2017, Nr 2, poz. 25. Szerzej: G. Wolak, *Przestępstwo znęcania jako podstawa niegodności dziedziczenia. Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2016 r., III CSK 80/15, OSNC 2017, nr 2, poz. 25*, „Przegląd Prawno-Ekonomiczny” 2017, nr 38(1).

wszelkich urządzeń do komunikowania się na odległość w sposób bezpośredni lub pośredni poza kontaktami uregulowanymi w treści orzeczeń¹⁷.

Jak słusznie wskazują Magdalena Błażek i Aleksandra Lewandowska-Walter, problem wzajemnych zależności między alienacją rodzicielską a zjawiskiem krzywdzenia dziecka wciąż pozostaje przedmiotem dyskusji z uwagi na to, że preferowany rodzic może rodzica niepreferowanego fałszywie oskarżać o maltretowanie, zaniedbanie lub brak zainteresowania dzieckiem. Działania te podejmuje w celu uzyskania opieki nad dzieckiem lub decyzji o miejscu zamieszkania dziecka. Jednocześnie należy rozważyć, czy zarzut stosowania alienacji może mieć na celu odciążenie uwagi od faktycznie występującej przemocy. Niewątpliwie zarówno sędziowie orzekający, jak i psychologowie klinicyści opiniujący w sprawie mają trudne zadanie, żeby dokonać trafnej oceny sytuacji i wszystkich wchodzących w grę czynników¹⁸.

Podsumowując niniejsze rozważania, analiza przytoczonych w niniejszym artykule spraw wskazuje na to, że praktyka kreuje niekiedy sytuacje trudne, wymagające wnikliwej analizy. Zdarza się, że postępowanie o ustalenie kontaktów z dzieckiem zostaje zainicjowane przez jednego z rodziców i toczy się w sądzie rejonowym w wydziale rodzinnym i nieletnich. W odpowiedzi na pozew jedno z rodziców składa wnioszek o ograniczenie lub pozbawienie władzy rodzicielskiej nad dzieckiem i systematycznie dąży do wykluczenia go z życia dziecka, podejmując działania polegające na składaniu fałszywych zawiadomień o przestępstwie i pomawianiu o czyny, których drugi rodzic nie popełnił przed instytucjami publicznymi, organami ścigania oraz orangami wymiaru sprawiedliwości. Fałszywie oskarżany i pomawiany rodzic systematycznie wzywany jest przez organy ścigania celem wyjaśnienia sytuacji, które nie miały miejsca. Były partner składa zawiadomienie o znęcaniu się psychicznym i fizycznym, molestowaniu, które często kończą się na etapie postępowań sprawdzających. W żadnym przypadku nie zostaje wszczęte postępowanie przygotowawcze, co wskazuje na bezzasadność i fałszywy charakter zawiadomień.

Niezależnie od tego, czy traktujemy PAS jako rozpoznanie, ważniejsze pozostaje pytanie, jak przeciwdziałać temu zjawisku, jakie działania podjąć, by dorośli podejmowali odpowiedzialność za rozwiązywanie trudności w swojej relacji, nie obciążając nimi dziecko.

Izolacja dziecka może rodzić konsekwencje w różnych sferach. Mogą być to konsekwencje o charakterze psychologicznym (depresja, nerwica, negatywna samoocena, stany lękowe, fobie, napady agresji, zachowania autodestrukcyjne, w tym samookaleczenia). Izolację dziecka od kontaktu z drugim rodzicem odczuwają także pozostali członkowie rodziny (dziadkowie, wujostwo, rodzeństwo rodzone lub przyrodnie).

¹⁷ Wyrok SR w Łomży z 23 lipca 2015 r., sygn. akt. II K 925/14, [https://orzeczenia.lomza.sr.gov.pl/content/\\$N/150510050001006_II_K_000925_2014_Uz_2015-07-23_001](https://orzeczenia.lomza.sr.gov.pl/content/$N/150510050001006_II_K_000925_2014_Uz_2015-07-23_001).

¹⁸ M. Błażek, A. Lewandowska-Walter, *Alienacja rodzicielska a przemoc emocjonalna – podejście systemowe w diagnozie problemu*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2022, vol. 21, nr 1, s. 17.

W literaturze podkreśla się, że w sferze prawnej alienacja rodzicielska może prowadzić do wszczynania kolejnych postępowań sądowych¹⁹.

Rodzice, którzy borykają się z trudnościami w zakresie wykonywania kontaktów z małoletnim, mogą dochodzić swoich praw na mocy art. 598¹⁵⁻²² Kodeksu postępowania cywilnego²⁰, które regulują mechanizm zagrożenia nałożeniem sumy pieniężnej i nakazanie zapłaty oraz egzekucję nakazanej przez sąd rodzinny należnej sumy. Jest to ścieżka, która w pierwszej kolejności ma służyć wymuszaniu respektowania uprawnień rodzicielskich²¹.

Alienacja rodzicielska nie została wprost zdefiniowana jako odrębny typ czynu zabronionego w polskim prawie karnym. Na gruncie polskiego systemu prawnego brak jest jednak regulacji umożliwiających skuteczne przeciwdziałanie temu zjawisku, a zadaniem ustawodawcy jest poszukiwania adekwatnych rozwiązań legislacyjnych.

Niewątpliwie należy dążyć do modelowej sytuacji, w której każdy rodzic kieruje się przede wszystkim dobrem swojego dziecka. W sytuacjach trudnych należy dbać o zaspokajanie potrzeby podtrzymywania bliskich swobodnych i nieskrepowanych relacji z drugim rodzicem. Każda forma uwikłania dziecka w konflikt między rodzicami, zarówno jawny, jak i ukryty, wywiera negatywny wpływ na jego rozwój oraz zdrowie psychiczne i fizyczne. Z tego względu szczególnie istotne jest, aby to dorośli podejmowali odpowiedzialność za rozwiązywanie trudności w swojej relacji, nie obciążając nimi dziecka.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Błażek M., Lewandowska-Walter A., *Alienacja rodzicielska a przemoc emocjonalna – podejście systemowe w diagnozie problemu*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2022, vol. 21, nr 1.
- Głuza P., *Zespół oddzielenia od jednego z rodziców (alienacji rodzicielskiej)*, [w:] P. Głuza, Z. Kołakowska-Halbersztadt, M. Tański, *Dziecko w rozstaniu rodziców*, 2013, Lex.
- Hetman-Krajewska J., *Alienacja rodzicielska*, [w:] eadem, *Kontakty z dzieckiem. Jak regulować, jak egzekwować? Poradnik praktyczny*, 2022, Lex.
- Hetman-Krajewska J., *Jakie są konsekwencje alienacji rodzicielskiej?*, [w:] eadem, *Kontakty z dzieckiem. Jak regulować, jak egzekwować? Poradnik praktyczny*, 2022, Lex.
- Johnston J.R., Sullivan M.J., *Parental alienation: in search of common ground for a more differentiated theory*, „Family Court Review” 2020, nr 58(2).

¹⁹ J. Hetman-Krajewska, *Jakie są konsekwencje alienacji rodzicielskiej?*, [w:] eadem, *Kontakty z dzieckiem...*

²⁰ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2024 r., poz. 1568).

²¹ „Okoliczność, że rodzic sprawujący pieczę nad dzieckiem nie wypełnia obowiązku w przedmiocie kontaktów ze względu na postawę dziecka, nie wyłącza możliwości nakazania zapłaty sumy pieniężnej na rzecz rodzica uprawnionego do kontaktów (art. 598¹⁶ § 1 k.p.c.) także wtedy, gdy postawa dziecka wynika z zachowań obojga rodziców” – uchwała SN z 3 października 2025 r., sygn. akt III CZP 20/25, <https://www.sn.pl/>.

- Namysłowska I., Heitzman J., Siewierska A., *Zespół Gardniera – zespół oddzielenia od drugoplanowego opiekuna (PAS). Rozpoznanie czy rzeczywistość rodzinna?*, „Psychiatria Polska” 2009, t. XLIII, nr 1.
- Szenkowski D., *Wpływ alienacji rodzicielskiej na kondycję psychiczną dzieci i młodzieży w Polsce w sytuacji rozpadu rodziny*, „Forum Polityki Kryminalnej” 2021, vol. 2.
- Wolak G., *Przestępstwo znęcania jako podstawa niegodności dziedziczenia. Głosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2016 r., III CSK 80/15, OSNC 2017, nr 2, poz. 25*, „Przegląd Prawno-Ekonomiczny” 2017, nr 38(1).
- Zajączkowska-Burtowy J., Burtowy M., *O kryminalizacji tzw. alienacji rodzicielskiej*, „Prokuratura i Prawo” 2020, nr 4–5.

Akty prawne

- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 2809 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2024 r., poz. 1568).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 383).

Orzecznictwo

- Postanowienie SN z 11 lutego 1997 r., sygn. akt II CKN 90/96, niepubl.
- Postanowienie SO w Jeleniej Górze z 3 listopada 2022 r., sygn. akt II Ca 425/22, Lex nr 3616333.
- Postanowienie SR w Kępnie z 31 października 2017 r., sygn. akt III Nsm 180/15, Lex nr 2516290.
- Uchwała SN z 3 października 2025 r., sygn. akt III CZP 20/25, <https://www.sn.pl/>.
- Wyrok SN z 23 marca 2016 r., sygn. akt III CSK 80/15, OSNC 2017, Nr 2, poz. 25.
- Wyrok SR w Grodzisku Wielkopolskim z 6 lipca 2022 r., sygn. akt II K 286/18, niepubl.
- Wyrok SR w Łomży z 23 lipca 2015 r., sygn. akt. II K 925/14, [https://orzeczenia.lomza.sr.gov.pl/content/\\$N/150510050001006_II_K_000925_2014_Uz_2015-07-23_001](https://orzeczenia.lomza.sr.gov.pl/content/$N/150510050001006_II_K_000925_2014_Uz_2015-07-23_001).

Źródła internetowe

- Stanowisko Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego dotyczące korzystania z pojęcia zespołu alienacji rodzicielskiej*, https://psychiatria.org.pl/news,tekst,499,stanowisko_polskiego_towarzystwa_psychiatrycznego_dotyczace_korzystania_z_pojecia_zespołu_alienacji_rodzicielskiej.

Parental isolation of a child from contact with the other parent – selected remarks in the context of criminal law

Summary

The issue of criminalizing parental alienation has for many years been the subject of scholarly debate and academic writings. A recurring conclusion is that the penalization of conduct consisting in isolating a child from contact with the other parent is necessary, and that amendments to the Penal Code in this regard are required, since the consequences of such behavior are far-reaching and primarily threaten the welfare of the child. At the same time, there are voices cautioning against introducing changes to the Penal Code in this area, as well as against the unreflective use of the very concept itself.

The subject and aim of this study is to analyze the phenomenon of parental alienation, with reference to selected cases adjudicated by domestic courts. The article adopts a theoretical and legal perspective, enriched with elements of dogmatic analysis. The issues discussed here bear a distinctly practical dimension, as they present reflections on the phenomenon in the context of substantive criminal law provisions. The author describes situations in which one parent isolates the child, not guided by the child's welfare, but rather by motives often lacking any rational justification.

Keywords: criminal complaint, best interests of the child, parental alienation, false accusation, psychological abuse, child abduction